

WEBBINARIUM 9 JUNI 2025 KL.13-15

KAN ÖPPNA GEODATA LEDA TILL RISKER FÖR SVERIGES SÄKERHET?

LANTMÄTERIET

AGENDA

- Lantmäteriets vikarierande generaldirektör Nils Svartz
- Varför behövs riskbedömningar vid tillgängliggörande av öppna geodata? *Sofia Stjernlöf, Lantmäteriet*
- Öppna datalagen och värdefulla datamängder
Johanna Forsberg, Lantmäteriet
- Risker för Sveriges säkerhet med geodata som öppna geodata? *Mathias Winterdahl, FOI*
- Förslag till metod för riskbedömningar av öppna geodata med avseende på Sveriges säkerhet,
Mathias Winterdahl och Åsa Davidsson, FOI
- *Paus 10 min*
- Hinder och utmaningar, *Mathias Winterdahl, FOI*
- Nästa steg, *Sofia Stjernlöf, Lantmäteriet*
- Frågor från chatten

ETT MYNDIGHETSGEMENSAMT PROJEKT
MED STÖD AV 2:4-MEDEL FRÅN MSB

Metod för riskbedömning enligt den nya öppna datalagen

Sofia Stjernlöf

LANTMÄTERIET HAR ETT UPPDRAG ATT FÖRSÖRJA SAMHÄLLET MED GEODATA

- Krav på öppna data för delar av Lantmäteriets geodata på grund av EU-direktiv
- Krav på ny riskbedömning enligt lagen (2022:818) om den offentliga sektorns tillgängliggörande av data, Öppna datalagen

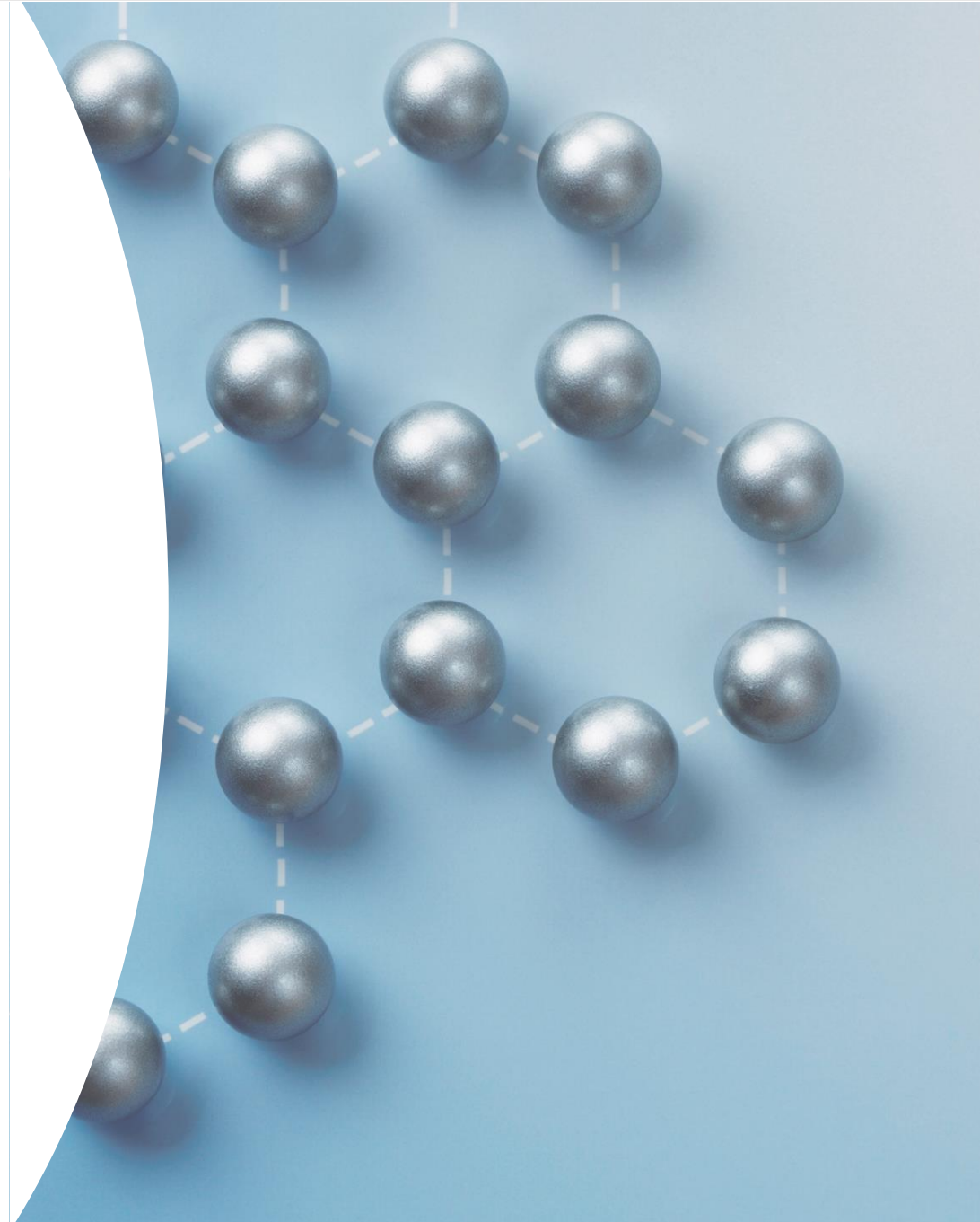
VÄRDEFULLA DATAMÄNGDER HOS LANTMÄTERIET

- Administrativa enheter
- Ortnamn
- Adresser
- Byggnader
- Fastighetsgränser/yltor
- Hydrografi
- Marktäckedata
- Markhöjdmodell
- Ortofoto

VARFÖR ...

- Lantmäteriet tog fram en första metod på riskbedömning
- Dialog med Försvarsmakten, SÄPO och Geodatarådet
- Påbörjade samarbete med FOI
- Myndighetsgemensam ansökan om 2:4-medel
- Ansökan om 2:4-medel beviljades

Möjliga hot och risker med öppna geodata

– En förstudie

Geodatarådet, 6 dec 2023

Mathias Winterdahl, Minna Severin, Eva Mittermaier

PROJEKTRESULTAT

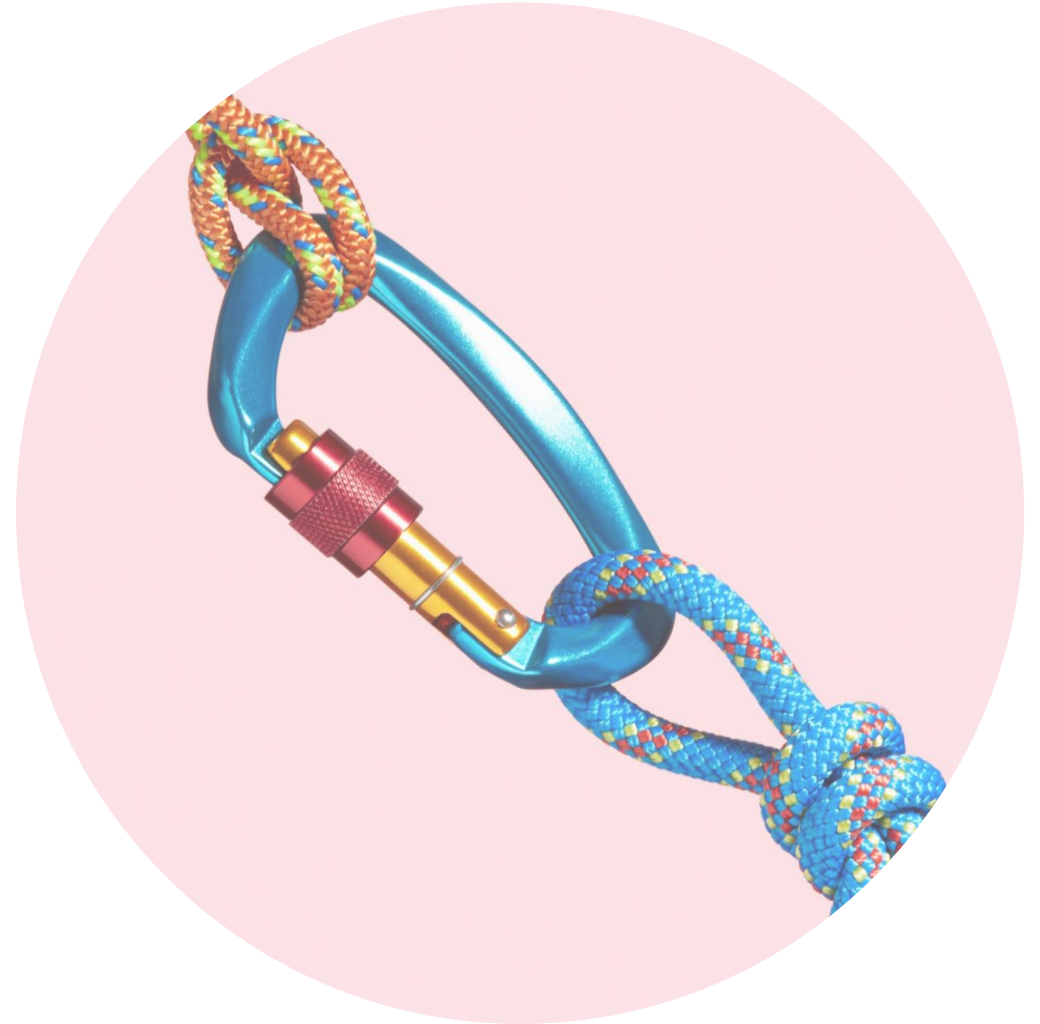
- *Riskbedömning av geodata vid tillgängliggörande som öppna data*
- *Processtöd för riskbedömning av geodata vid tillgängliggörande som öppna data*
- Praktiskt stöd för myndigheter att gemensamt bedöma riskerna för Sveriges säkerhet, vid tillgängliggörande av öppna geodata. Syftar till att underlätta korrekta, enhetliga och myndighetsgemensamma bedömningar för geodata som *inte* omfattas av sekretess men som *aktualiserar risker för Sveriges säkerhet*.

RESULTAT FÖR LANTMÄTERIET

Lantmäteriet har använt utkastet till metod för att riskbedöma:

- värdefulla datamängder inför den 9 februari 2025,
- datamängder som ska tillgängliggöras i Nationell geodatatplattform samt
- fortsättningsvis för även övriga datamängder.

Öppna datalagen och värdefulla datamängder

Johanna Forsberg

ÖPPNA DATALAGEN

- Syftet är att främja att offentliga aktörer tillgängliggör data för vidareutnyttjande.
- Reglerar hur data ska göras tillgänglig för vidareutnyttjande, med hänsyn till villkor, format och avgifter.
- Särskilda krav för värdefulla datamängder (High value data, HVD).
- Krav på särskild riskbedömning avseende bl.a. Sveriges säkerhet.

FÖRHÅLLET TILL ANDRA FÖRFATTNINGAR

I kap. 2 §

Öppna datalagen ger inte rätt att
få tillgång till data.

Bestämmelser som begränsar
rätten till tillgång/rör skydd av
personuppgifter gäller som vanligt.

VILKA AKTÖRER OMFATTAS AV ÖPPNA DATALAGEN?

I kap. 5-7 §§

- Statliga och kommunala myndigheter
- Offentliga företag och offentligt styrda organ (vissa data)
- Universitet och högskolor under statligt huvudmannaskap (forskningsdata)

Ska inte tillämpas av:

- Kulturinstitutioner (förutom bibliotek, museer och arkiv),
- Huvudmän enligt skollagen (2010:800),
- Public service-bolag

NÄR SKA ÖPPNA DATALAGEN TILLÄMPAS?

I kap. 8 §

- Vid begäran om tillgängliggörande
- Vid tillgängliggörande på eget initiativ
- Till myndighets konkurrensutsatta verksamhet

Lagen ska inte tillämpas:

- Mellan myndigheter
- Från ett offentligt styrt organ/offentligt företag till en myndighet
- Myndighet tillhandahåller data i en konkurrensutsatt verksamhet

KRAV VID TILLGÄNGLIGGÖRANDE AV DATA FÖR VIDAREUTNYTTJANDE

2 kap. och Genomförandeakten

- Befintligt digitalt format eller öppet och maskinläsbart
- Värdefulla datamängder i maskinläsbart format och avgiftsfritt
- Ytterligare obligatoriska krav: bl.a. nyckelattribut, API/bulknedladdning, i senaste versionen

SÄRSKILD RISKBEDÖMNING INNAN DATA TILLGÄNGLIGGÖRS

2 kap. 1 §

Tillgängliggörande ska ske i den utsträckning som (...) och under förutsättning att det inte innebär risker för Sveriges säkerhet.

Uppgifter som inte är sekretessbelagda, men som blir riskfyllda vid ett tillgängliggörande

Risker för Sveriges säkerhet med geodata som öppna data?

Mathias Winterdahl

Geografiska data (geodata)

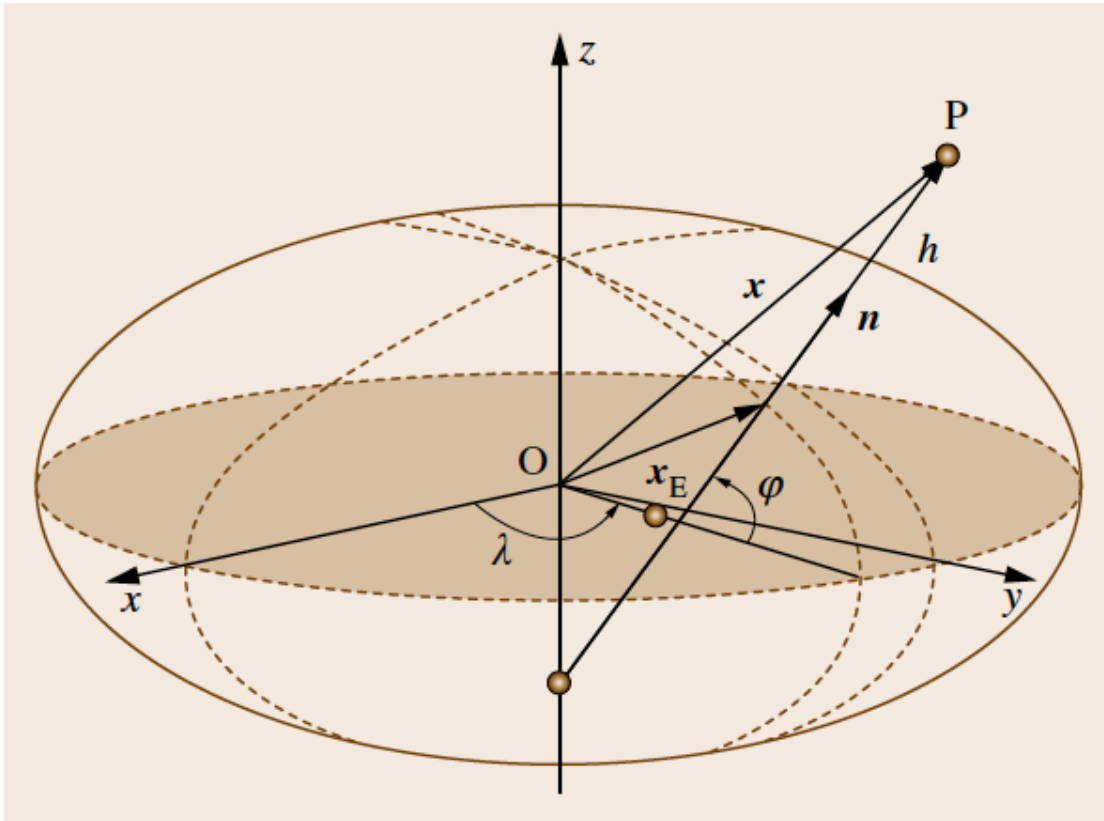

Fig. 8.7 Ellipsoidal coordinates and position vectors

Becker, 2012

Data som relaterar till en viss geografisk position

- Har **koordinater**: x , y och z eller longitud, latitud och höjd

Analysobjekt

- Den geodatamängd som ämnas tillgängliggöras som öppna data och för vilken riskbedömning ska göras

Risker med öppna geodata?

Förstudie (2023)

Syfte

”identifiera möjliga hot och risker som kan orsakas eller underlättas av den ökade tillgången på öppna geodata som blir resultatet av öppna datalagen”

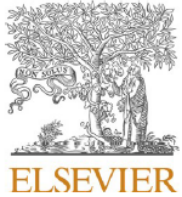

1. Underlättar för hotaktörer:
– ”Serverar” antagligen stora mängder användbara data
2. Möjliggör för avancerade rumsliga analyser
3. Tillåter aggregering av öppna geodata med andra öppna och icke-öppna data –
Svårighet att överblicka risker med aggregering för enskild medarbetare/organisation

Aggregering

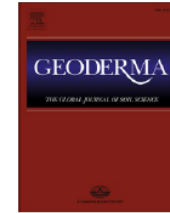
Geoderma 404 (2021) 115280

Contents lists available at [ScienceDirect](https://www.sciencedirect.com)

Geoderma

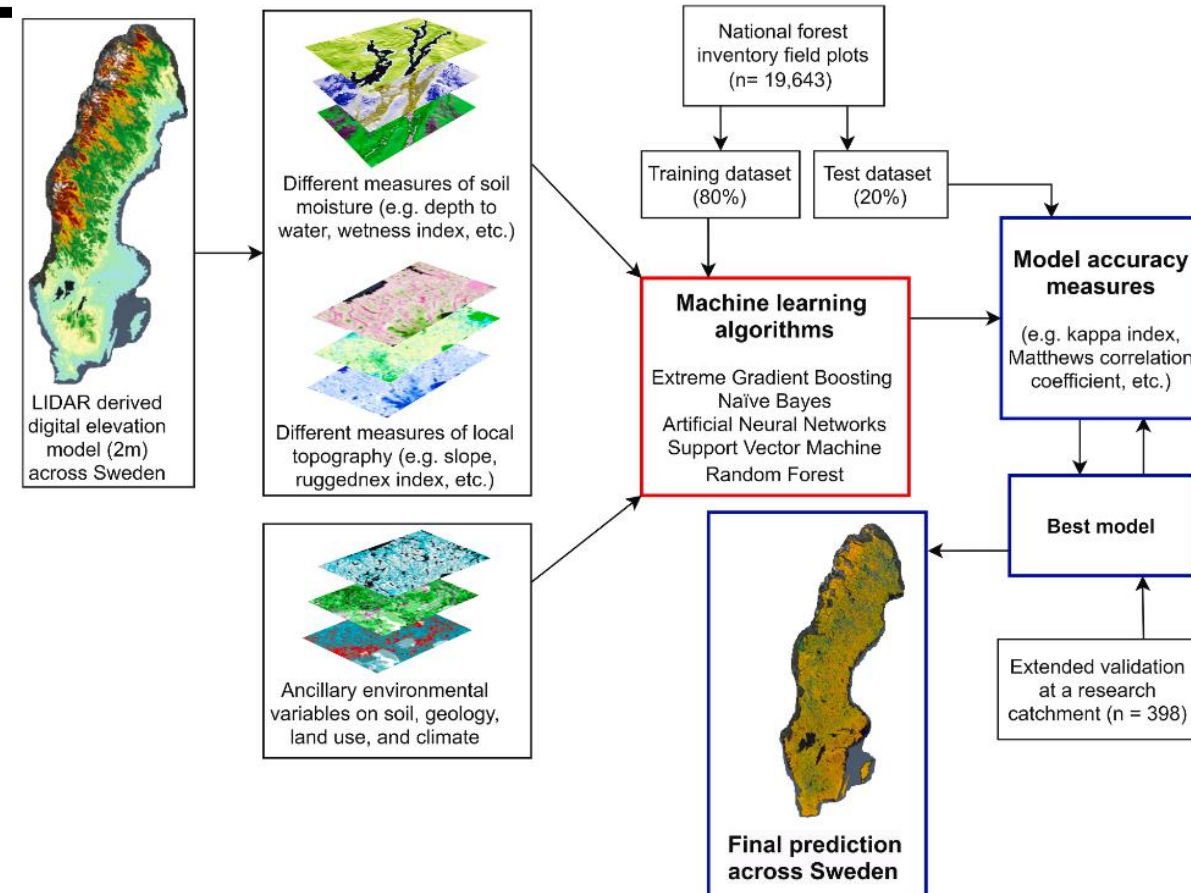
journal homepage: www.elsevier.com/locate/geoderma

Use of multiple LIDAR-derived digital terrain indices and machine learning for high-resolution national-scale soil moisture mapping of the Swedish forest landscape

Anneli M. Ågren^{*}, Johannes Larson, Siddhartho Shekhar Paul, Hjalmar Laudon, William Lidberg

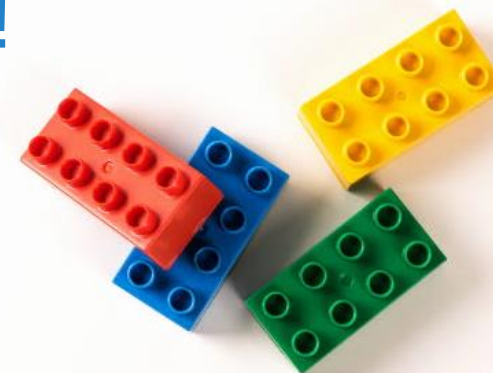
Department of Forest Ecology and Management, Swedish University of Agricultural Science, Umeå, Sweden

Aggregeringsproblemet

Bedöma om analysobjektet i kombination med några andra data medför ny information som innebär en risk

- Oöverblickbart då andra data kan vara vilka som helst!!!
 - Geodata, öppna data, finansiella data, transportdata, underrättelser, köpta/stulna data,
- Antalet kombinationsmöjligheter är oändligt!

Exempel risk (?)

- Terrorattack mot folksamling
 - Sprängladdningar via autonoma drönare som navigerar med hjälp av geodata (ortofoton + höjddata)
 - -> Kan inte störas ut med normala motmedel

Bedöma risker för Sveriges säkerhet

- Riskbedömningar/-analyser vanliga för offentliga aktörer (t.ex. RSA, informationsklassning, ...)
- Öppna geodata: Riskerna är vanligtvis inte för egna verksamheten utan Sveriges säkerhet

3.1 Att identifiera säkerhetskänslig verksamhet

Vid identifiering av säkerhetskänslig verksamhet riktas fokus initialt mot den egna verksamheten och de egna skyddsvärdena. Samtidigt är det viktigt att följa omvärldsläget och eventuella händelseförlopp som kan påverka den egna verksamheten.

Bedöma risker för Sveriges säkerhet

- Riskbedömningar/-analyser vanliga för offentliga aktörer (t.ex. RSA, informationsklassning, ...)
- Öppna geodata: Riskerna är vanligtvis inte för egna verksamheten utan Sveriges säkerhet
- Så hur bedöma vad som utgör risk för Sveriges säkerhet?
 - Påverkan på säkerhetskänslig verksamhet?
 - Annan påverkan?
- Ska enskild handläggare/aktör göra detta?

Förstudie (2023)

Behövs **regelbundna** riskbedömningar i **samverkan** mellan offentliga aktörer

- robustare bedömningar
- minskad risk för olika bedömningar

Förslag till metod för riskbedömningar av öppna geodata med avseende på Sveriges säkerhet

Mathias Winterdahl och Åsa Davidsson

Syfte med metod

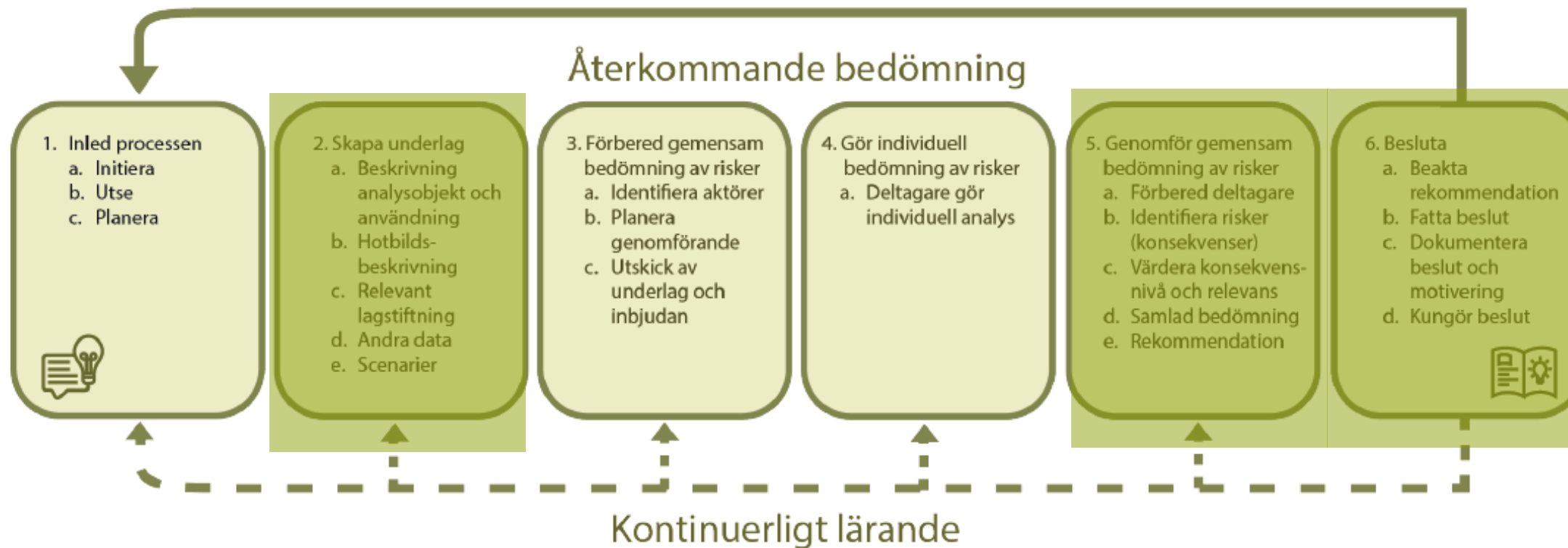
- **Syfte:** Att möjliggöra för offentliga aktörer att i samverkan göra regelbundna bedömningar av riskerna för Sveriges säkerhet med öppna geodata, med särskilt beaktande av aggregeringsproblematiken.

Genomförande

- Litteraturstudier
- Workshops
- (Diskussioner och tänkande)
- Iterativ metodutveckling

Workshop	Syfte	Deltagare	Utvärdering
Workshop 1 – anordnad av FOI	Testa ett utkast till metod för offentliga aktörer att i samverkan göra riskbedömningar av geodata vilka tillgängliggörs som öppna data.	15 representanter från statliga myndigheter	Skriftlig och muntlig
Workshop 2 – anordnad av FOI	Dokumentera offentliga aktörers behov för att kunna göra riskbedömningar av geodata med avseende på Sveriges säkerhet.	8 personer från kommuner och myndigheter som tillgängliggör geodata	Muntlig
Workshop 3 – anordnad av FOI	Identifiera och värdera vilka konsekvenserna för Sveriges säkerhet kan bli om geodata tillgängliggörs som öppna data.	14 personer från statliga myndigheter, kommuner och länsstyrelser	Skriftlig och muntlig
Workshop 4 – anordnad av Lantmäteriet	Genomföra bedömning av möjliga risker med att tillgängliggöra värdefulla datamängder som öppna geodata, inklusive att föreslå lämpliga åtgärder för skyddsvärda geodata och på detta sätt förse Lantmäteriet med argument till kommande beslutsunderlag rörande specifika datamängder.	18 representanter från statliga myndigheter	Skriftlig och muntlig
Workshop 5 – anordnad av Lantmäteriet	Genomföra bedömning av möjliga risker med att tillgängliggöra värdefulla datamängder som öppna geodata, inklusive att föreslå lämpliga åtgärder för skyddsvärda geodata och på detta sätt förse Lantmäteriet med argument till kommande beslutsunderlag rörande specifika datamängder.	19 representanter från statliga myndigheter	Skriftlig och muntlig

MEGS: Metod för riskbedömning av öppna geodata med avseende på Sveriges säkerhet

Steg 2: Skapa underlag

- Beskrivning av analysobjekt och dess användning
- Relevant lagstiftning
- Information om andra geodatatamängder
- Hotbilda beskrivning
 - Hotaktörer
 - Teknik
- Scenarier

Steg 5: Gör gemensam bedömning av risker

- **Moment 1** – Identifiera risker utifrån
 - i) obestämd hotaktör.
 - ii) hotbilda-beskrivning och
 - iii) scenario.
- **Moment 2** – Värdera risker
- **Moment 3** – Samlad bedömning
- **Moment 4** – Rekommendation

Risk för Sveriges säkerhet

- Risk = Sannolikhet * Konsekvens
- Risk Sveriges säkerhet = Sannolikhet * ?

Projektet:

- Definierar Sveriges säkerhet → Konsekvensnivåer
- Sannolikhet → **Relevans**
 - Relevans: bedöma hur relevant AO är för att konsekvensen ska realiseras.

Sveriges säkerhet

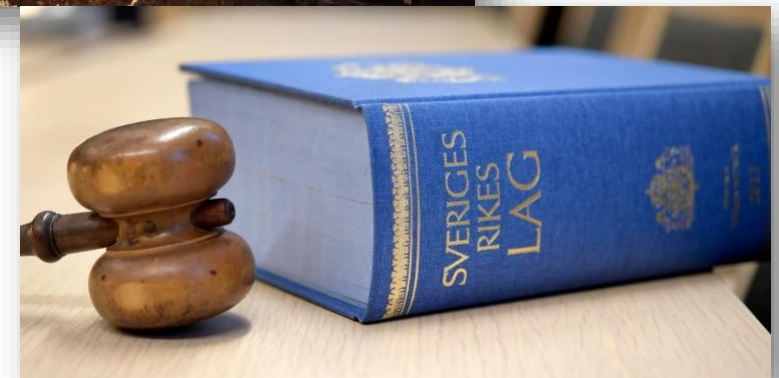
Moment 2: Värdera risker

- Yttre säkerhet:
 - Territoriell suveränitet.
 - Politisk självständighet.
- Inre säkerhet:
 - Samhällsviktig verksamhet nödvändig för samhällets funktionalitet på nationell nivå.
 - Landets demokratiska statsskick.
 - Grundläggande fri- och rättigheter.
 - Fria och rättvisa val.
 - Offentlighet och transparens.
 - Rättsstatens principer
 - Befolkningens förtroende för offentliga institutioner och det demokratiska beslutsfattandet.

Försvarsmakten

<https://short-link.me/-yhi>

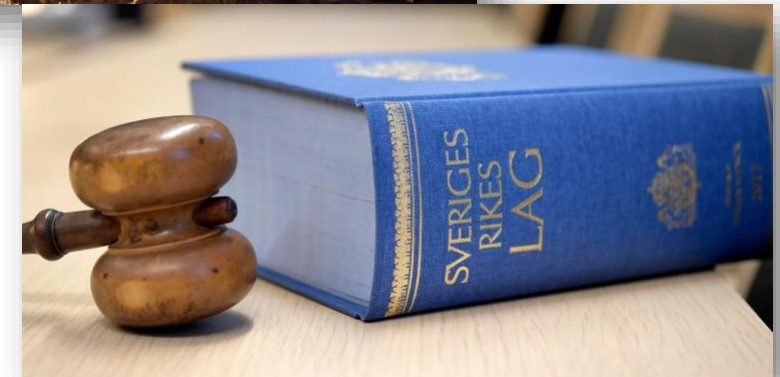
Sveriges säkerhet

- Yttre säkerhet:
 - Territoriell suveränitet.
 - Politisk självständighet.
- Inre säkerhet:
 - Samhällsviktig verksamhet nödvändig för samhällets funktionalitet på nationell nivå.
 - Landets demokratiska statsskick.
 - Grundläggande fri- och rättigheter.
 - Fria och rättvisa val.
 - Offentlighet och transparens.
 - Rättsstatens principer
 - Befolkningens förtroende för offentliga institutioner och det demokratiska beslutsfattandet.

Moment 2: Värdera risker

Försvarsmakten

<https://short-link.me/-yhi>

Sveriges säkerhet och konsekvensnivå

– Territoriell suveränitet.

- Den svenska staten saknar kontroll över hela landets territorium.
- Den svenska staten saknar kontroll över betydande delar av landets territorium.
- Den svenska staten saknar kontroll över delar av landets territorium.
- Den svenska staten har full kontroll över hela landets territorium.

Konsekvensnivå

- Existentiell skada
- Allvarlig skada
- Begränsad skada
- Obetydlig skada
- Okänd/oklar skada

Försvarsmakten

Sveriges säkerhet och konsekvensnivå

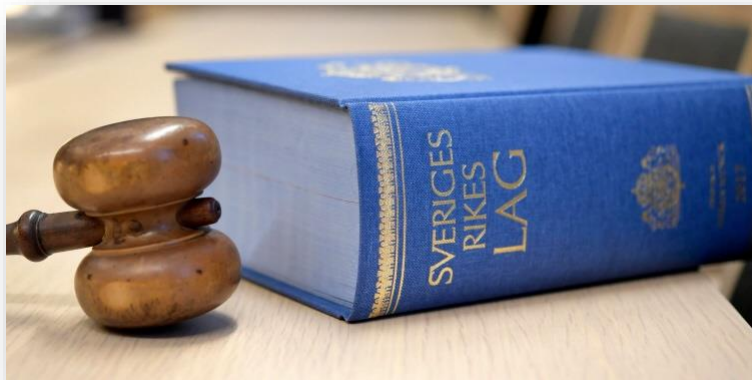

- Landets demokratiska statsskick.
 - Grundläggande fri- och rättigheter.
 - **Fria och rättvisa val.**
 - Offentlighet och transparens.
 - Rättsstatens principer
 - Befolkningens förtroende för offentliga institutioner och det demokratiska beslutsfattandet.

- a. Val kan förekomma men de är varken fria eller rättvisa.
- a. Val förekommer men de är till stor del inte fria eller rättvisa.
- a. Val förekommer men de är delvis inte fria eller rättvisa.
- a. Val är fria och rättvisa.

Konsekvensnivå

- a. Existentiell skada
- b. Allvarlig skada
- c. Begränsad skada
- d. Obetydlig skada
- Okänd/oklar skada

<https://short-link.me/-yhi>

Relevans

- Sannolikhet → **Relevans**
 - Relevans: bedöma hur relevant AO är för att konsekvensen ska realiseras.

- Tidigare forskning: om data är unika och användbara så finns en risk

Relevans:

- Användbara?
 - Unika?
 - Förmåga?
 - Resursbesparingar?
 - Riskreduktion?
- Hur avgöra om de är användbara?
 - Hur avgöra om de är unika?
 - Finns det andra faktorer som påverkar om geodata kan utgöra en risk?

Ex. frågor att besvara om relevans

1. I vilken utsträckning orsakar eller underlättar analysobjektet i analyserat format hotaktören att nå sina mål (så som de beskrivs i de identifierade konsekvenserna)?
2. Hur betydelsefullt är hotaktörens tillgång till analysobjektet i analyserat format för de identifierade konsekvenserna?

• Relevansnivå

I mycket hög utsträckning			I mycket låg utsträckning		
☐	☐	☐	☐	☐	☐
↓	↓	↓	↓	↓	↓
4	3	2	1	0	

Medelvärde av svaren ger relevansnivå

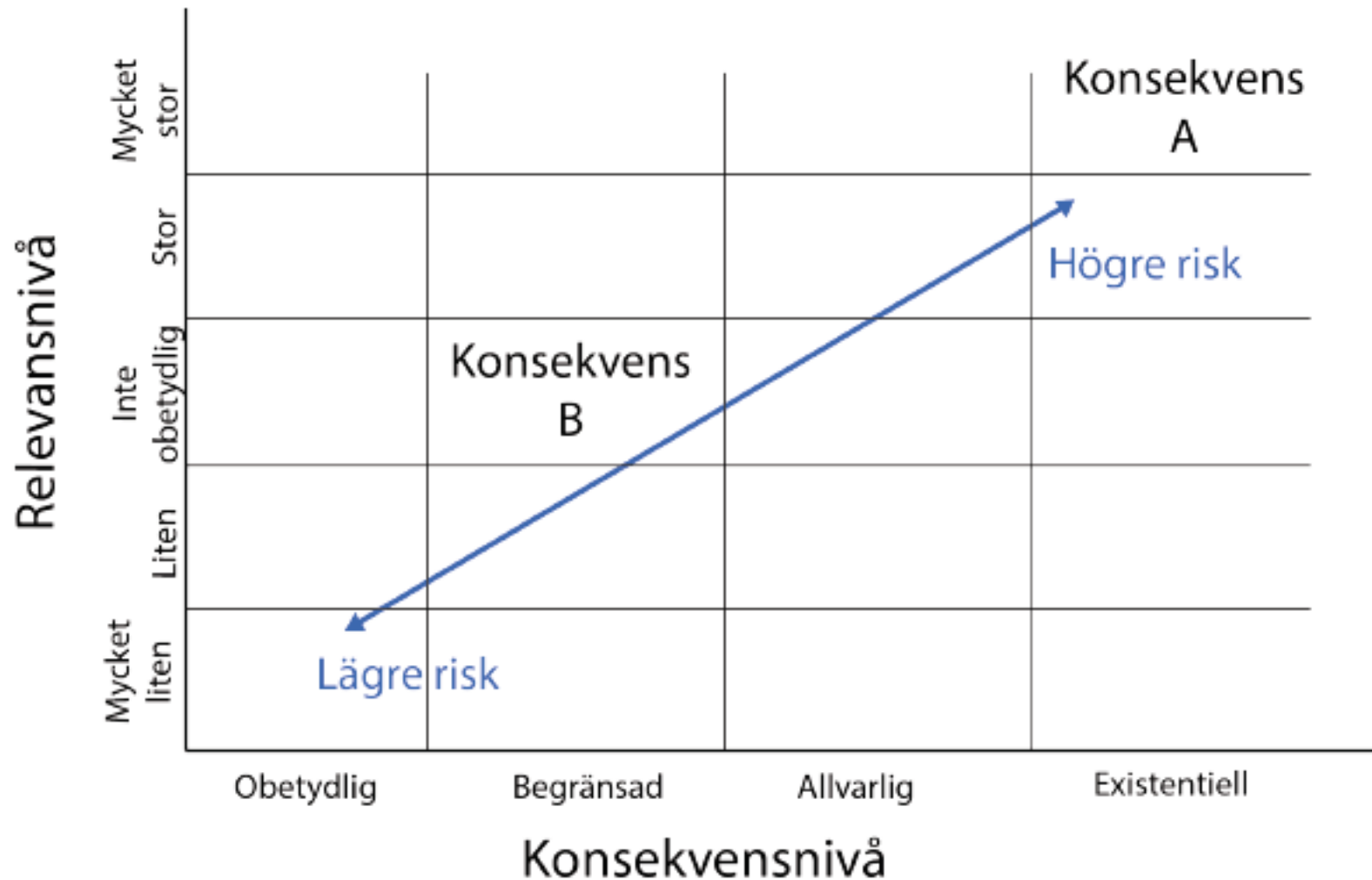
4	3	2	1	0
↓	↓	↓	↓	↓
Mycket stor relevans	Stor relevans	Inte obetydlig relevans	Liten relevans	Mycket liten relevans

Moment 3: Samlad bedömning

Moment 4: Rekommendation

Relevans:
bedöma hur
relevant AO är
för att
konsekvensen
ska realiseras.

Steg 6: Besluta

- Beslut tas om:
 - analysobjektet ska tillgängliggöras som öppna data eller ej.
- Ex. åtgärder:
 - ta bort eventuella attribut
 - förändra upplösningen
 - retuschera data
 - tillgång via licens
- Kungör beslut.

Metoden ger inte rekommendation om åtgärd. Den aktör som ska tillgängliggöra geodata beslutar om val av ev. åtgärd.

MEGS är ett förslag

10 min paus

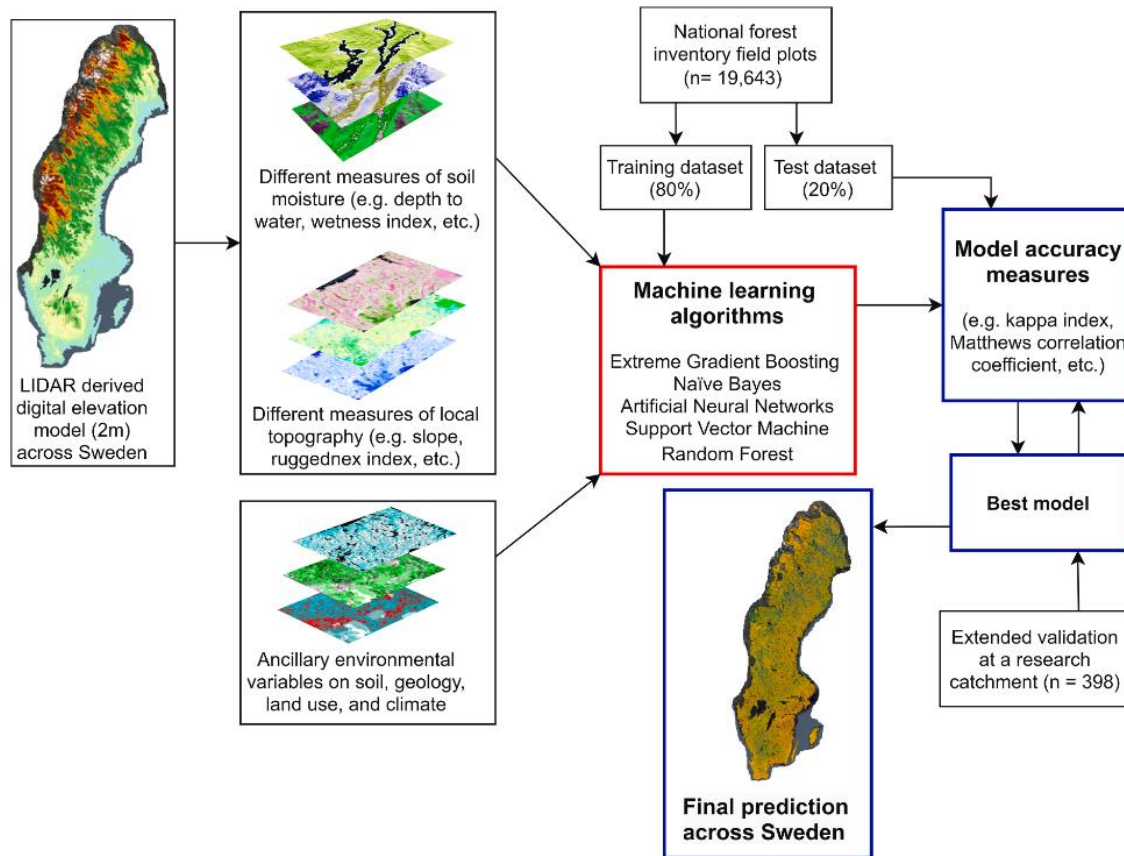

Hinder och utmaningar

Mathias Winterdahl, FOI

Kunskapsbehov

- Deltagarna förstår inte hotbilden
 - Vad ska skyddas? Och mot vad ska det skyddas?
 - Vilka är de relevanta hoten? Hur ska hoten värderas?
- Deltagarna förstår inte geodata
 - Vad är geodata? Hur kan det användas?
 - På vilket sätt utgör tillgängliggörande av geodata en risk?

Kunskapsbehov

- Viktigt att deltagarna har rätt kompetens
 - Processledare
- Behov av utbildning och stöd
 - Nationell samordning, t.ex. **hotbildsbeskrivning**, alternativa data, scenarier

Bedöma risker för Sveriges säkerhet

- Riskerna är vanligtvis inte för egna verksamheten: så hur bedöma hur Sveriges säkerhet påverkas?
 - Svårt att själv (som enskild handläggare eller offentlig aktör) bedöma om tillgängliggörande leder till risk för Sveriges säkerhet
 - Bedömning under workshop (samverkan)
 - Hur påverkar tillgängliggörandet Försvarsmakten? Andra aktörer som bedriver säkerhetskänslig verksamhet?
 - Behov av ytterligare arbete. Hur säkerställa kommunikation mellan olika aktörer?

Aggregeringsproblemet

- Ingen universell lösning finns
- Fortsatt arbete krävs
 - Kan ge förslag på arbetssätt, konkreta illustrerande exempel m.m.

Nationell samordning

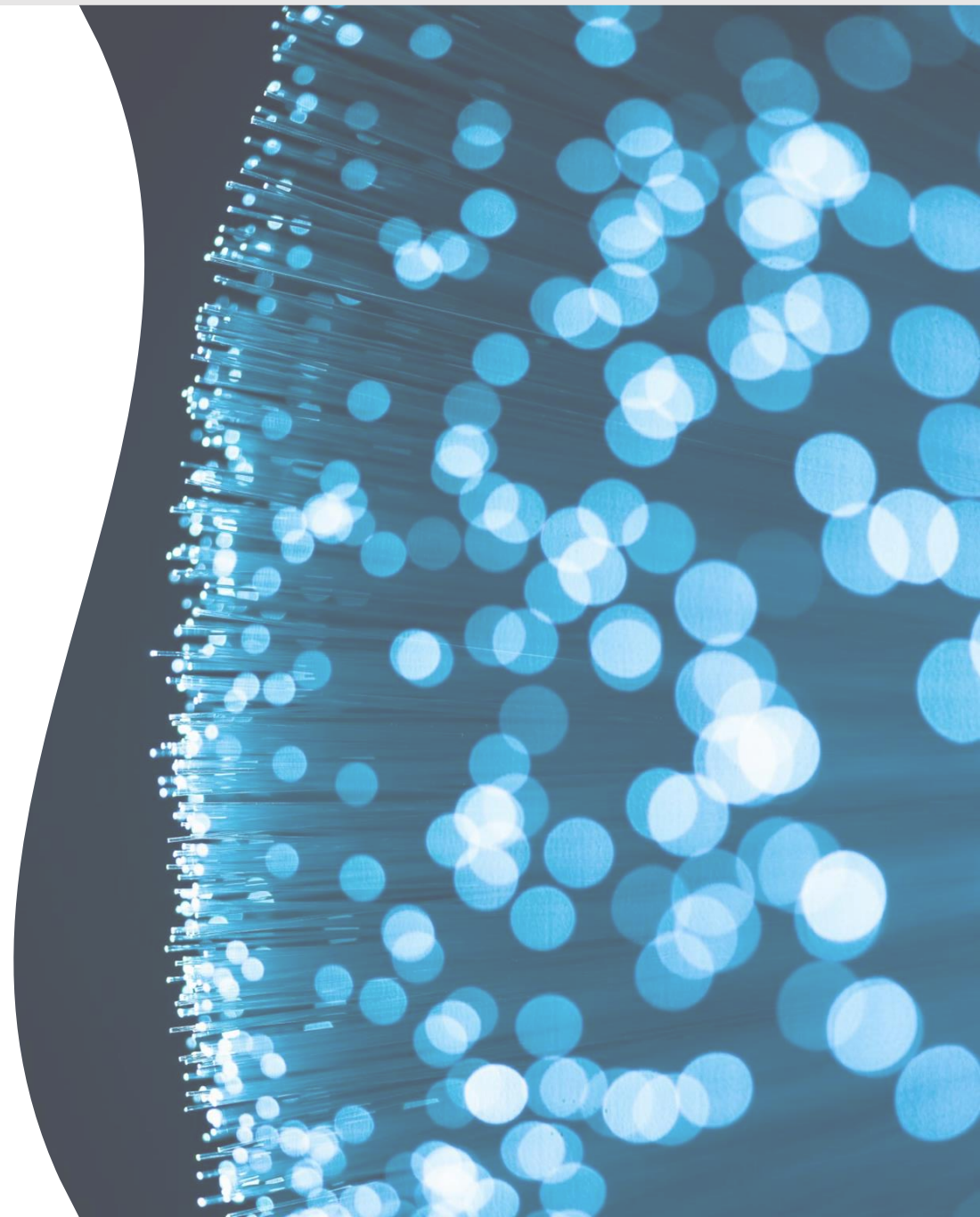
- Återkommande/löpande underlagsarbete (hotbildsbeskrivning, alternativa data, scenarier m.m.)
- Kungörelse av beslut
- Vem äger metoden (administrering, utveckling, utbildning, formalisera lärandeprocessen m.m.)?

Tankefällor

- "Riskbedömningen medför ett val mellan att tillgängliggöra eller hemlighålla data"
- "Man kan inte bedöma riskerna om man inte känner nyttan"
- "Det spelar ingen roll vad vi gör; Ryssland har ju redan allt!"
- "Geodatomängden har redan tillgängliggjorts så en riskbedömning är bortkastad"
- "Det finns redan öppna alternativ (Google Earth?); då är det fritt fram för oss att tillgängliggöra våra geodata!"

Fortsättning på arbetet

Sofia Stjernlöf

NY NATIONELL STRATEGISK PLAN

Framtagande av en ny nationell strategisk plan för den samlade informationsförsörjningen inom geodataområdet

Lantmäteriet ska ta fram en nationell strategisk plan som innehåller förslag på åtgärder som under 2026–2030 kan förbättra hur geodata produceras, tillgängliggörs, nyttjas och som stärker skyddet av Sveriges säkerhet och informationssäkerhet. För en mer effektiv och säker informationsförsörjning inom geodataområdet ska Lantmäteriet särskilt fokusera på transparanta prismodeller för avgiftshantering samt hur ansvar och finansiering kan och bör utvecklas. I arbetet med den nationella strategiska planen ska Lantmäteriet samverka med de myndigheter och organisationer som är representerade i Geodatarådet. Uppdraget ska redovisas till Regeringskansliet (Landsbygds- och infrastrukturdepartementet) senast den 30 augusti 2025.

NÄSTA STEG

- Behov av kontinuerliga hotbilsanalyser för geodata för att säkerställa ändamålsenliga bedömningar. Hur kan vi möjliggöra detta?
- Juridiska utmaningar kopplat mot riskbedömningar enligt 2:1 ÖDL och därav en fördjupad juridisk analys inom området.
- Motsvarande behov för övriga offentliga data. Hur kan arbetet tas vidare ur ett vidare perspektiv?

Stort tack till alla myndigheter som deltagit i arbetet!

- Inspelningen av webinariet publiceras på Lantmäteriets webb: www.lantmateriet.se
- QR-kod till FOI-rapporterna:
 - Riskbedömning av geodata vid tillgängliggörande som öppna data
 - Förslag till processtöd för riskbedömning av geodata vid tillgängliggörande som öppna geodata
- Frågor från chatten

